

طراحی وبسایت
راهنمای گام به گام برای کتابخانه‌ها
(رویکردی کاربرمدارانه)

سوزانا دیویدسن - اوریل یانکی

ترجمه:

دکتر زهیر حیاتی
عضو هیئت علمی دانشگاه شیراز
علی اکبر خاصه
کارشناس ارشد کتابداری و اطلاع‌رسانی

زمستان ۱۳۸۵

Davidson, Sasanna

دیویدسن، سوزانا

طراحی وبسایت راهنمای گام به گام برای کتابخانه‌ها (رویکردی کاربرمدارانه) /
سوزانا دیویدسن و اوریل یانکی؛ زهیر حیاتی، علی اکبر خاصه. — تهران: چاپار،
۱۳۸۵.

۱۷۵ ص: مصور، جدول.

964-7790-64-3

فهرست نویسی براساس اطلاعات فیبا.

Web site design with the patron in mind, 2004.

عنوان اصلی:

کتابنامه ص. [۱۷۳]-۱۷۴.

واژه‌نامه.

۱. کتابخانه‌ها - وبسایتها - طراحی. یانکی، اوریل / Yankee, Everyl — حیاتی،
زهیر، ۱۳۲۷ - مترجم. — خاصه، علی اکبر، مترجم.

۰۲۵/۰۴

Z6۷۴/۷۵۰۲

۱۳۸۵

۳۵-۳۵۷۷۹م

کتابخانه ملی ایران

تهران: ۸۸۸۹۹۶۸۰ - ۰۹۱۲۱۹۶۰۲۱۴

طراحی وبسایت: راهنمای گام به گام برای کتابخانه‌ها (رویکردی کاربرمدارانه)

تالیف سوزانا دیویدسن و اوریل یانکی

ترجمه زهیر حیاتی و علی اکبر خاصه

چاپ اول - زمستان ۱۳۸۵

شمارگان: ۳۰۰۰

شابک ۹۶۴-۷۷۹۰-۶۴-۳ ISBN 964-7790-64-3

حق هرگونه چاپ و انتشار محفوظ است.

قیمت: ۲۰۰۰ تومان

فهرست مندرجات

۵	سخن مترجمان
۷	پیشگفتار
۱۳	۱ - کتابی دیگر در مورد طراحی وب
۲۳	۲ - بازطراحی برای کاربران - مبانی قابلیت استفاده و طراحی کاربرمدار
۳۷	۳ - بازطراحی - مروری اجمالی
۴۷	۴ - چشم‌اندازها - اهداف وب‌سایت شما
۶۱	۵ - مراجعه‌کنندگان - چه کسانی هستند
۸۷	۶ - کارها - آگاهی از این که مراجعان چه می‌خواهند انجام دهند
۱۰۷	۷ - اشیای کتابخانه‌ای
۱۲۹	۸ - طراحی یا بازطراحی؟
۱۴۵	۹ - طراحی یا بازطراحی؟
۱۵۹	۱۰ - ارزیابی و سنجش
۱۶۹	واژه‌نامه
۱۷۳	کتابنامه

سخن مترجمان

در قرن حاضر وب به عنوان بخشی از اینترنت اصلی ترین ابزار دسترسی به اطلاعات به شمار می رود و امروزه کتابخانه های بسیاری خدمات و منابع خود را از طریق وب به کاربران ارائه می دهند.

اگر به تازگی نگاهی به پایان نامه های دانشجویان علوم کتابداری و اطلاع رسانی انداخته باشید، آنچه که بیش از سایر موارد توجه را به خود جلب می کند همانا انجام پژوهش های مربوط به وبسایت های کتابخانه ای می باشد. سیل پژوهش ها به سمت موضوعاتی نظیر وبسایت ها، خصوصاً وبسایت های کتابخانه ای، حاکی از پذیرفتن این محیط رابط جالب از جانب کتابداران می باشد. بی گمان هر چه بیشتر وارد عصر دیجیتال شویم نقش وب در تأمین نیازهای اطلاعاتی کاربران پررنگ تر خواهد شد.

امروزه حرفه کتابداری پی به مزایای برخورداری از وبسایت کتابخانه ای برده و درصدد آن بر آمده است تا دسترسی به اطلاعات و خدمات کتابخانه ای را از این طریق میسر سازد. مهم ترین مسائلی که در طراحی وبسایت های کتابخانه ای باید در نظر داشت دسترس پذیری و قابلیت استفاده می باشد. متأسفانه در کشور ما شمول این عوامل در طراحی وبسایت های کتابخانه ای چندان مورد توجه قرار نگرفته است و بیش از آن که بر نیازهای کاربران، که فلسفه غایی وجود هر کتابخانه می باشند، تکیه شود بر جنبه های فنی طراحی وبسایت تأکید می گردد. و این در حالی است که شالوده های رابط کاربر با ظهور استانداردها و نرم افزارهای جدید بارها تغییر می کنند، در حالی که فرایند ارائه شده در این کتاب با گذشت زمان ثابت مانده است.

کتابی که در پیش‌رو دارید به‌صورت خودآموز می‌باشد و به‌طور کلی به چهار مسئله اساسی در طراحی وبسایت کتابخانه‌ای کارا می‌پردازد: تعیین اهداف سایت، تجزیه و تحلیل سایت، بازطراحی سایت، و ارزیابی سایت. امید است ترجمه کتاب حاضر گامی، هرچند کوچک، در حرکت کتابداران به سمت طراحی وبسایت‌های کتابخانه‌ای مناسب برداشته باشد. لازم است از همکاری و مساعدت جناب آقای موسی محمدی مدیر محترم نشر چاپار جهت تقبل انتشار این کتاب تشکر و قدردانی نمود.

زهر حیاتی - علی‌اکبر خاصه

تابستان ۱۳۸۵

پیشگفتار

کتابی که پیش‌رو دارید هدیه‌ای است برای همه کتابدارانی که با تمام وجود احساس می‌کنند که وب‌سایت کتابخانه آنها نیاز به تغییر اساسی دارد، اما می‌خواهند آن را به‌درستی و از ابتدا انجام دهند. در بررسی جدی و موشکافانه‌ای که نویسندگان، سو دیویدسن^۱ و اوریل یانکی^۲ انجام داده‌اند فرا خواهید گرفت که اولین و مهم‌ترین فلسفه وجودی یک وب‌سایت همانا کاربران آن می‌باشد، نه ارضای هوس‌های طراحان یا برآوردن نیاز نگاهدارنده‌ها^۳ جهت تسهیل در استفاده. همان‌طور که سو و اوریل خاطر نشان می‌سازند زمانی که دست به طراحی وب‌سایت می‌زنید و موجودیت آن را برای همیشه اعلام می‌دارید هیچ جامعه کاربری یا هدف خاص، یا برنامه از قبل تعیین شده‌ای وجود ندارد. به نقل از کتابدار بزرگ قرن بیستم، ش. ر. رانگاناتان^۴، یک وب‌سایت نیز نظیر هر خدمت کتابخانه‌ای دیگر «پیکره‌ای زنده» است.

سو، کتابدار، و نویسنده همکار او، اوریل یانکی که یک متخصص قابلیت استفاده است، منحصراً این صلاحیت را دارند تا ارائه‌دهنده راهنمای عملی باشند که در صفحات این کتاب خواهید یافت. سال‌ها پیش هنگامی که به یک مودم ۳۰ بادی^۵ می‌بالیدیم، سو اولین کتابخانه مجازی را بر روی اینترنت ایجاد نمود. الگوی سو چنان موفقیت‌آمیز بود که با بی‌شرمی تمام توسط درگاه‌های تجاری نظیر یاهو! کپی‌برداری شد، و با وقاحت کمتری سرمشق سایر کتابدارانی که سعی در

1. Sue Davidsen

2. Everyl Yankee

3. maintainers

4. S. R. Ranganathan

5. baud: (مترجم)

سازماندهی آن کرجی حامل اطلاعات زیاد و بی کیفیت، که موسوم به اینترنت است، داشتند قرار گرفت. این الگو امروزه به عنوان کتابخانه الکترونیکی میشیگان (MeL)^۱ به فعالیت خود ادامه می دهد و یک درگاه وبی خوش بنیه و غنی از اطلاعات محسوب می شود که برای کاربران خود در سراسر ایالت شناخته شده است.

بسیار پیش تر از آن که قابلیت استفاده وب تکیه کلام پرزرق و برق اهالی اینترنت شود، سو آن را با استفاده از تجربه خود فرا گرفته بود. یا شاید صحیح تر است چنین بگوییم که سو قابلیت استفاده وبی را احیاء کرد، زیرا ماهیت ذاتی کتابدارانه وی همراه با فراست فنی اش او را نسبت به هر نوع تنش میان اینترنت و مخاطبان بی شمار آن به شدت حساس نمود. سو بدون طلب کمک از اساتید و صاحب نظرانی که بعدها سیل آثار آنها روانه بازار شد (که برخی از این آثار کاملاً مناسب و برخی دیگر نیز به شدت بد می باشند)، روش ها و فوونی برای کمک به کاربران در گذر از آنچه که متخصصان قابلیت استفاده آن را خلیج عمل^۲ می نامند - همان آب های خروشان که بین نیازهای کاربران و منابع تأمین کننده این نیازها وجود دارد - ابداع نمود.

دستورالعمل سو در نیل به موفقیت تبدیل به قانون دیگر رانگاناتان، «وقت خواننده را هدر ندهید»، شد. او در یک مفهوم مهیج، که از کتابداری به عاریت گرفته شده است، تجربه دارد: اطلاعات اینترنتی می توانند در قطعات سازمان یافته، که به طور موضوعی مرتب شده باشند، ارائه شوند. ضمن تشکر فراوان از زحمات افرادی هم چون سیو، ولی باید بگوییم که امروزه این امر چندان انقلابی به نظر نمی رسد و در سال ۱۹۹۲ نیز اکثر منابع جدید اینترنتی از طریق مبادله پست های الکترونیکی، ارسال به پوزنت، و در بسته های پستی کوچک نظیر فهرست هفتگی اسکات یانوف^۳ که شامل منابع جدید اینترنتی بود، به اشتراک گذاشته می شد. هنگامی که آن به تدریج به سه صفحه کامل از سایت های جدید افزایش یافت نگرانی درباره انفجار همه جانبه اطلاعات آغاز گردید. به زودی ممکن بود حتی هزاران صفحه بر روی اینترنت قرار گیرد! و یکی از آنها MeL بود: پناهگاهی برای نجات از هرج و مرج.

همزمان با توسعه فن‌آوری‌های نوین اینترنتی مصیبت «خصوصیت خزندگی»^۱ نیز ظهور یافت. با اینترنت گرافیکی، هر صفحه می‌بایست به یک تصویر حجیم ملبس می‌شد (و یا در یک تصویر با بارگذاری آهسته گیر می‌افتاد). ظهور تصاویر متحرک دوره‌ای را که در آن سایت‌های بسیاری از ویژگی‌های گرافیکی نامناسب سود می‌جستند ترویج داد (و حتی عبارت تمسخرآمیز «کالباس جهنده»، طراحان صفحات وبی را از ایجاد صفحاتی که به طرز جنون‌آمیزی ناپایدار و چشمک‌زن بودند منصرف نکرد). وب‌سایت‌ها اکنون نیز از وزن صفحات موسیقی و جاوا اسکریپت که بهترین‌ها را در فلان مرورگر نمایش می‌دهند، و یا از چیدمان مبهمی که حول «سیستم‌های پیشرفته مدیریت محتوا» که مجدداً با شدت کمتری باعث ایجاد تجربه کرجی حامل اطلاعات شده‌اند، می‌نالند. با مختل شدن وسیع و به هم پیوسته عقل سلیم موسوم به غرش دات کام، در آن زمانه چنین به نظر رسید که هر وب‌سایتی، هرچند گیج‌کننده و غیرقابل ردیابی باشد، ولی چنان‌چه طراحان آن کفش و عینک قشنگی بپوشند و در جلسات آن چنانی حضور یابند، می‌تواند میلیون‌ها دلار از سرمایه اقتصادی را به سوی خود جلب نماید.

علی‌رغم این، حتی در آن دوران جنون و سرآسیمگی با شباهت به اواخر قرن ۱۹، MeL به رسالت خود پایبند ماند، هر هفته اطلاعات بیشتری فراهم کرد، به‌صورت مداوم ردیابی خود را آسان‌تر کرد، و هر از گاهی به چهره خود جلوه تازه‌ای بخشید، نظیر کتابخانه عمومی که به‌طور دوره‌ای نقاشی و بازسازی می‌شود، اما از جانب دیگر اطمینان حاصل می‌کند که صندلی‌های فوق‌العاده راحت در قسمت آفتاب‌گیر و نزدیک به بخش مجلات قرار داشته باشد. در عین حال، سیو سالیان چندی در پروکوست^۲ فعالیت نمود و نحوه طراحی پایگاه‌هایی که کتابداران خواهان آن‌ها بودند را فراگرفت، در حالی که نویسنده همکار وی، اوریل یانکی، در همان شرکت وقت خود را به‌طور کامل وقف پرداختن به انجام قابلیت استفاده واقعی نمود.

در حوالی زمانی که رایانه‌ها برای افراد عادی قابل خرید شدند، اوریل، که که در آن زمان یک زبان‌شناس کاربردی و علاقه‌مند و آموزش‌دیده بود، تشخیص داد

که زبان می‌تواند یک خیابان دوطرفه واقعی، یا حتی یک بزرگراه تکنولوژیکی از کاربران رایانه‌ای باشد. او تصمیم گرفت تا این مسئله جالب و عظیم مربوط به زبان و رایانه را به روشی عملی حل نماید. اوریل با کار کردن - سیم‌کشی، تعمیر، مشاهده، و تعلیم - در یک آزمایشگاه سازنده «رایانه‌های گویا»، سرانجام خود را برای پیشبرد عملیات با حداکثر ملایمت مهیا نمود.

چیزی که او به آن پی برد ضرورت آینده بود. جرح و تعدیل‌کنندگان اولیه فن‌آوری رایانه‌ای - کسانی که محدودیت‌های جسمی یا شناختی آنان را مجبور کرد تا در این ماشین‌های جدید زیردست شوند - نیز به نوبه خود مهندسين، طیبیان، و کج‌خلقان هم‌گروه خود را فهماندند که اگر این کاربران نتوانند از تولیدات آنها استفاده نمایند، هیچ عرصه‌ای برای آزمایش ماشین‌های خود نخواهند داشت. شجاعت و عزم با نوآوری قرین شد تا با تمرکز بر رویکردی واقع‌بینانه، که متشکل از عبارات روزمره‌ای بود که برای نیازها و خواسته‌های بنیادین بشر استفاده می‌شود، نمایش دنیای کاربران را تسهیل نماید.

اوریل به کسب آگاهی درباره نحوه نیازها و جهان‌بینی کاربران در آن دوره انحرافی غیرعمدی، که ره‌آورد رابط کاربر گرافیکی بدیع و بیش از حد پیچیده بود، ادامه داد، به طوری که حتی امروزه نیز معلومات وی منحصر به فرد است. او به هنگام مشاوره درباره برنامه‌های کاربردی وب برای شرکت‌های بزرگ بیش از پیش به معلومات خویش افزود و بینش خود را وسیع‌تر نمود. در طول این زمان اوریل این نکات ساده را همواره در نظر داشت: از رویکرد تحلیلی پیروی کن؛ طراحی وبسایت را تصحیح کن (یا بدون لحظه‌ای افسوس، اشیای بد را دور بینداز)؛ به‌خاطر داشته باش که کاربران را در صدر قرار دهی. گرچه هنوز هم هیچ مسیر سریعی برای کاربران رایانه‌ای وجود ندارد، اما با این وجود رابط‌ها می‌توانند وسایل بهتری باشند. جامعه کتابداری می‌تواند سپاسگزار سو و اوریل باشد، از آن جهت که این دو وقت خود را صرف مدون نمودن دانش خود در قالب کتاب حاضر نموده‌اند و این کار را بسیار مطلوب و به ساده‌ترین زبان ممکن انجام داده‌اند. ره‌آورد آینده چیست؟ نمی‌توانم در مورد وب اظهارنظر نمایم، ولی در خارج از وب، در دنیای واقعی، کاربران بیشتری را مشاهده می‌کنم - و آنها بسیار خوشبخت

می‌باشند که کتابداران این کتاب را به منظور کمک به شناسایی و تأمین نیازهای آنان در اختیار خواهند داشت.

کارن جی. اشنایدر

رئیس نمایه کتابداران به اینترنت^۱

lji.org